

Co-funded by the
Tempus Programme
of the European Union

Економічне право та альтернативне вирішення спорів

543990-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-JPCR
«Навчання альтернативному врегулюванню спорів
як способу забезпечення прав людини»

Марія ВІСЬТАК, Оксана ЖОЛНОВИЧ,
Тетяна КАГАНОВСЬКА, Іван КОСТЯШКІН,
Костянтин ПЕЙЧЕВ, Надія ЧУДИК-БІЛОУСОВА

ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Навчальний посібник

Під редакцією У. Гельманна, К. П. Пейчева

Хмельницький
Хмельницький університет управління та права
2015

УДК 349.4(477)+349.6(477)

ББК 67.407(4Укр)

В 92

Серія заснована в 2015 році

*Рекомендовано до друку вченою радою
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 13 від 8 липня 2015 року)*

Редактори:

Уве Гелльманн, керівник проекту, доктор права, професор (Університет Потсдама, Федеративна Республіка Німеччина);

К. П. Пейчев, кандидат юридичних наук, доцент (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна).

Рецензенти:

І. В. Венедиктова, доктор юридичних наук, професор;

Т. Д. Сяярко, кандидат юридичних наук.

Менеджер з якості проекту —
кандидат юридичних наук, доцент *В. І. Самарин*

В 92 **Вирішення спорів у сфері природокористування** / Вісьтак М. Я., Жолнович О. І., Кагановська Т. Є. та ін. ; під ред. У. Гелльманна, К. П. Пейчева. — Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2015. — 152 с.

ISBN 978-617-7169-29-0 (серія)

ISBN 978-617-7169-34-4

У навчальному посібнику висвітлюються та аналізуються питання, пов'язанні із вирішенням спорів з метою охорони життя і здоров'я людей, захисту їх екологічних прав і свобод, раціонального природокористування та забезпечення якості оточуючого природного середовища. Вивчаються питання вирішення спорів у сфері природокористування як інституту природоресурсного права; механізму вирішення цих спорів у позасудовому порядку та вирішення спорів у судовому порядку, розгляду і вирішення спорів щодо окремих природних ресурсів: земельних, водних, надр та корисних копалин, рослинного світу та лісів тваринного світу, природно-заповідного фонду.

Посібник рекомендується для магістрів вищих юридичних навчальних закладів, науковців і викладачів, всіх, хто цікавиться проблемами природоресурсного та екологічного права України.

УДК 349.4(477)+349.6(477)

ББК 67.407(4Укр)

ISBN 978-617-7169-29-0 (серія)

ISBN 978-617-7169-34-4

© Вісьтак М. Я., Жолнович О. І.,
Кагановська Т. Є. та ін., 2015
© Гелльманн У., Пейчев К. П., 2015
© Хмельницький університет
управління та права, 2015

**543990-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-JPCR
Economic Law and Alternative Dispute Resolution**

**Training on Alternative Dispute Resolution
as an Approach for Ensuring of Human Rights (TRADIR)**

Mariya Vistak, Oksana Zholnovych,
Tetyana Kaganovska, Ivan Kostyashkin,
Kostyantyn Peychev, Nadiia Chudyk-Bilousova

**DISPUTE RESOLUTION
IN THE SPHERE
OF NATURAL MANAGEMENT**

Edited by
Uwe Hellmann and
Kostyantyn Peychev

**Khmelnyskyi
2015**

UDC 349.4(477)+349.6(477)

LBC 67.407(4Ukr)

B 92

The series established in 2015

*Recommended for printing by the Academic Council of
Khmelnitskyi University of Management and Law
(Protocol № 13 as of 8 June 2015)*

E d i t o r s :

Uve Hellmann, the project manager, Doctor of Law, Professor (University of Potsdam, the Federal Republic of Germany);

K. P. Peychev, Cand. Sc. Law, associate professor (V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine).

P u b l i s h e r ' s R e a d e r s :

I. V. Venedyktova, Doctor of Law, Professor;

T. D. Suiarko, Cand. Sc. Law.

P r o j e c t q u a l i t y a s s u r a n c e m a n a g e r —

Cand. Sc. Law, associate professor *V. I. Samaryn*

B 92   *Dispute Resolution in the Sphere of Natural Management* / Vistak M. Ya., Zholnovych O. I., Kaganovska T. Ye. et al. ; edit. U. Hellmann, K. P. Peychev. — Khmelnytskyi : Khmelnytskyi University of Management and Law, 2015. — 152 p.

ISBN 978-617-7169-29-0 (series)

ISBN 978-617-7169-34-4

The subject matter of this study guide is issues in the sphere of dispute resolution for the purpose of protection of life and health of the people, protection of their environmental rights and freedoms, rational use of natural recourses and quality assurance of natural environment. Issues of dispute resolution in the sphere of use of natural recourses are considered as an institute of Natural Recourses Law, mechanisms of resolution these disputes by pre-court procedure or judicially, consideration and resolution of disputes concerning separate natural recourses: land, water, subsoil and mineral recourses fauna and flora, nature reserve fund.

This study guide is provided by to the students of Law departments obtaining Master degree level, scientists, lecturers and individuals interested in issues of natural recourses and Environmental Law of Ukraine.

UDC 349.4(477)+349.6(477)

LBC 67.407(4Ukr)

ISBN 978-617-7169-29-0 (series)

ISBN 978-617-7169-34-4

© Vistak M. Ya., Zholnovych O. I., Kaganovska T. Ye. Et al., 2015

© Hellmann U., Peychev K. P., 2015

© Khmelnytskyi University of Management and Law, 2015

Про проект
543990-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-JPCR
**«Навчання альтернативному врегулюванню спорів
як способу забезпечення прав людини»**

TEMPUS (Транс-європейська програма мобільності для навчання в університетах) підтримувала модернізацію вищої освіти і створювала простір для співпраці в країнах, які межують з ЄС протягом більше 25 років. Програма TEMPUS, заснована в 1990 році, в 2014 р переросла в програму ERASMUS+.

TEMPUS фінансує два типи проектів:

- 1) спільні проекти, засновані на багатосторонньому партнерстві між вищими навчальними закладами ЄС та держав-партнерів;
- 2) структурні заходи, спрямовані на розвиток і реформування вищих навчальних закладів та систем вищої освіти в державах-партнерах, з метою підвищення її якості та адекватності, а також наближення її до європейських досягнень у розвитку освіти.

Партнерство реалізується консорціумами організацій, що складаються з вищих навчальних закладів, комерційних компаній, міністерств, громадських організацій та інших організацій, що працюють у галузі вищої освіти як у ЄС, так і в державах-партнерах.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Цей проект був профінансований Комісією Європейського Союзу. Ця книга відображає погляди виключно авторів. Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Координатори проекту

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	7
ПЕРЕДМОВА	8
Глава 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	9
1.1. Virішення спорів у сфері природокористування як інститут природоресурсного права	10
1.2. Virішення спорів у позасудовому порядку	14
1.3. Virішення спорів у судовому порядку	30
Глава 2. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ЩОДО ОКРЕМИХ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	39
2.1. Virішення спорів щодо земельних ресурсів	40
2.2. Virішення спорів щодо водних ресурсів	58
2.3. Virішення спорів щодо надр та корисних копалин	75
2.4. Virішення спорів щодо рослинного світу та лісів	88
2.5. Virішення спорів щодо тваринного світу	106
2.6. Virішення спорів щодо природно-заповідного фонду	118
Глава 3. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	133
3.1. Джерела міжнародного права, що регулюють спори у сфері природокористування	134
3.2. Рішення Європейського суду з прав людини у сфері природокористування	142
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	150

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища [Текст] : підруч. / С. М. Кравченко, А. О. Андрусевич, Е. Дж. Бонайн / під заг. ред. С. М. Кравченко. — Львів : Вид. центр ЛНУ, 2002. — 336 с.
2. *Балюк, Г. І.* Екологічне право України: конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини) [Текст] : навч. посіб. / Г. І. Балюк. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 192 с.
3. Екологічне право України [Текст] : підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. — Х. : Право, 2009. — 328 с.
4. Екологічне право України. Академічний курс [Текст] : підруч. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. — К. : Юридична думка, 2005. — 848 с.
5. *Задорожній, О. В.* Міжнародне правонавколишнього середовища [Текст] : підруч. / О. В. Задорожній, М. О. Медведєва. — К. : Проміні, 2010. — 510 с.
6. *Каракаш, И. И.* Право собственности на землю и право землепользования в Украине [Текст] : научн.-практ. пособ. / И. И. Каракаш. — К. : Истина, 2004. — 216 с.
7. *Краснова, М. В.* Договори в екологічному праві України [Текст] : навч. посіб. / М. В. Краснова. — К. : Алерта, 2012. — 216 с.
8. *Левков, В. М.* Земельные споры [Текст] / В. Н. Левков, О. В. Петренко. — 2-е изд., перераб. и доп. — Х. : Фактор, 2011. — 715 с. — (Серия «Судебная практика и комментарии»).
9. *Лейба, Л. В.* Правове регулювання вирішення земельних спорів [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Л. В. Лейба ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2005. — 19 с.

10. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», від 25.06.91, № 1264–XII зі змінами і доповненнями [Текст] / за заг. ред. О. М. Шуміла. — Х. : Фактор, 2006. — 592 с.
11. Природоресурсове право України [Текст] / за ред. І. І. Каракаша. — К. : Істина, 2005. — 376 с.
12. Стратегічні судові справи на захисті екологічних прав та довкілля [Текст] / [Бонайн Дж., Алексєєва Є., Кравченко О. та ін.] ; за заг. ред. О. Кравченко ; МБО «Екологія-Право-Людина». — Львів : [Б.в.], 2014. — 136 с.
13. *Stone-Molloy, M.* Principles of alternative environmental dispute resolution: abstracted, restated and annotated [Text] / Michael Stone-Molloy, Wendy Rubenstein. — Conservation Clinic University of Florida Levin College of Law, Fall 2000. — 32 p.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

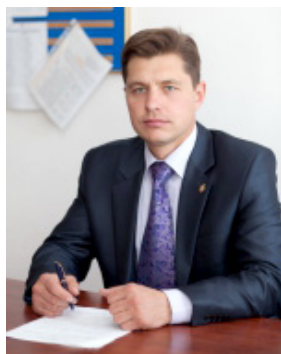
Віс'як Марія Ярославівна
(**Vistak Mariya**) — асистент кафедри трудового, аграрного та екологічного права Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат юридичних наук (глава 1, параграф 1.2; глава 2, параграф 2.2; глава 3, параграф 3.2). Сфера наукових інтересів — теорія трудового права, проблеми імплементації міжнародно-правових актів про працю в національне законодавство України. Навчальна діяльність — трудове та соціальне право.

Жолнович Оксана Іванівна
(**Zholnovych Oksana**) — доцент кафедри трудового, аграрного та екологічного права Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат юридичних наук, доцент (глава 2, параграфи 2.5, 2.6). Сфера наукових інтересів — теорія трудового права, екологічне право, охорона праці. Навчальна діяльність — екологічне право, трудове право.

Кагановська Тетяна Євгеніївна
(**Kaganovska Tetyana**) — декан юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (глава 1, параграф 1.1 спільно із К. П. Пейчевим). Сфера наукових інтересів — адміністративне право. Навчальна діяльність — адміністративне право.

Костяшкін Іван Олександрович

(Kostiashkin Ivan) — завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук, доцент (глава 1, параграф 1.3 спільно з К. П. Пейчевим; глава 2, параграф 2.1).

Сфера наукових інтересів — проблеми земельного права, захист земельних прав.

Навчальна діяльність — земельне право.

Пейчев Костянтин Прокофійович

(Peuchev Kostyantyn) — доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент (глава 1, параграф 1.1 спільно з Т. Є. Кагановською, параграф 1.3 спільно з І. О. Костяшкіним; глава 2, параграф 2.3; глава 3, параграф 3.1).

Сфера наукових інтересів — правове регулювання обігу земельних ділянок, аграрне право, природоресурсне право, ринок нерухомості.

Навчальна діяльність — екологічне право, земельне право, аграрне право, особливості правового регулювання обігу земельних ділянок.

Чудик-Білоусова Надія Іванівна

(Chudyk-Bilousova Nadiia) — професор кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук, доцент (глава 2, параграф 2.4).

Сфера наукових інтересів — проблеми договірного регулювання відносин у сфері соціального забезпечення.

Навчальна діяльність — право соціального забезпечення, екологічне право.

Навчальне видання

Серія «Навчання альтернативному врегулюванню спорів
як способу забезпечення прав людини»

ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск — *Ю. В. Білоусов*

Редактор — *Подольчук О. В.*
Комп'ютерне складання — *Якимішин О. Я.*
Комп'ютерне верстання — *Стрихар А. М.*
Дизайн обкладинки — *Стрихар А. М.*

Підписано до друку 01.08.2015. Формат 60x80/16.
Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 8,7. Зам. № 112
Друк офсетний. Папір офсетний № 1. Тираж 300 прим.

Хмельницький університет управління та права
вул. Героїв Майдану, 8, м. Хмельницький, 29013
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2105 від 21.02.2005 р.